

Kereszteskövek

Az, hogy az örmények mai magyarországi számarányához képest feltűnően sokszor jelennek meg folyóiratunkban írások az örmény istentiszteletről (leginkább az emberi értelemnek tragikusan fiatal korában elhunyt építészettörténész, Guzsi Tamás összehasonlító liturgikai, ismeretterjesztő kisesszéi), az nem (nem csak) a felelős szerkesztő egyéni választása, bár az is érthető lenne, ha már ön maga választotta keresztnevét a késő antik Kis-Arménia tartomány székhelyének, Sebasteiának (Sebaste) püspökéről, Balázsról. E város a IV. században más híres szenteket is adott az Egyháznak: Balázs után a szintén püspök Szent Pétert, aztán a negyven sebastei vértanút —Istenem, Istenem, hova lett az arab télben a Negyven vértanú aleppói örmény orthodox temploma!—, és innen volt Eustathios püspök, a kis-ázsiai szerzetesség korai alakja is. Az Ottomán kori Sivas (örményül: Սիսուանիս) még a XX. század elejéig is fontos keresztény központ maradt: csak az Örmény Apostoli Egyháznak hat temploma és négy kolostora állt itt, de örmény és latin szertartású katolikusok, meg protestánsok is éltek a városban. Az 1915-ben kezdődött, a világban sok helyen máig el nem ismert örmény népirtással, mely rajtuk kívül a szír keresztényeket is különösen sújtotta, mindennek vége lett.

Az örmény kultúra jellegzetes eleme, a kereszteskövek (hacskárok) Örményországban és szerte a világon, amerre Világosító Szent Gergely fiai és leányai szétszóródtak, hirdetik a megváltó Krisztust, aki az örmény nép, az örmény kereszténység szenvedéseit is a keresztre vitte. 2015. április 24-én, a népirtás 100. évfordulóján Krikor Badichah atya, a római XIII. Leó Örmény Kollégium rektorhelyettese, aki az utóbbi időben rendszeresebben tart örménykatolikus miséket a magyarországi híveknek, áldotta meg a budai, Orlay utcai örménykatolikus lelkészség Fogolykiváltó Boldogasszony és Világosító Szent Gergely-templomának falán elhelyezett kereszteskövet.

Két nappal korábban pedig nagyszerű gesztusként a Katolikus Egyház Rómában egyháztanítónak nyilvánította Nareki Szent Gergelyt, a X–XI. századi misztikus költőt, aki —Szent II. János Pál pápának az örmény nép megkeresztelkedése 1700. évfordulója alkalmából, 2001. február 2-án kelt apostoli levele szerint— „megjárta az emberi reménytelenség sötét mélységeit és elvitte oda a kegyelem ragyogó világosságát, mely a reménytelenségben is fényt ad hívőknek”.

Imádkozzuk az örményekkel együtt Nareki Szent Gergely imáját: „Ha tekintetemet a nyomorúság napján a kettős veszedelemre fordítom, lássam a te üdvösségedet, ó, gondviselő Reménység! Ha tekintetemet a magasba emelem a mindent megrendítő viharra, jöjjön felém édességesen a te békeangyalod!” Sebaste püspökének, Szent Balázsnak gyertyái még egy nappal meghosszabbítják a karácsonytól Gyertyaszentelőig tartó ünnepeit! Szelíd fényük győzze le bennünk és a világban is a téli sötétet!

Nareki Szent Gergely

Tengerkék szemei

Աչքի ծով ի ծով

Tengerkék szemei rátárultak
A harsány kacajú hajnali tengerre,
Mint lánglövellő kétszeres Nap,
Fényük karmazsin-sugaras hajnal.

Hajfonata ékesség nélkül ékes,
Arca körül három ágba fonva,
Tündöklő keble rózsákkal telve,
Karjai bíborszín viola csokra.

Orcái szép szál babérvirágok,
Piros gránátalma-szirmok,
Kocsányukon által szeretet árad
Lüktető, életadó szívébe.

Testéből tömjén-illat felhőz,
Ó Isten-gyújtotta füstölő csésze,
Hangja szelíd dallama csendül,
Égi szépségű köntös borítja,

Lágy fehér karjait ívesen emelve
Énekel édes sugárzó hangon,
Összefűzve hangot hanggal,
Lejt lassan, mennyei méltóságban.

Pompázva kék, lila, vörös színekben,
Öve aranyos-ezüstös ékszer
Zafirkövekkel gazdagon hintve,
És mikor gyöngyszépségében indul,

Ajkai kettős bimbó, szájából rózsza esőzik,
Nyelvének hárfája szerelmes zsongás,
Lélek-szépségű borszín hajának
Kettős fonatából szerelem pezsdül.

Lábáról fény csorog léptei közben.
Téged eljegyző égi királynak,
Újjonnan született Megváltónknak
Dicsőség örökkön örökké! Amen.

Weöres Sándor fordítása

(apró igazítások és a lenti rövid kommentár: Zsigmond Benedek)

Nareki Szent Gergely (kb. 951–1003) az örmény egyházzene és egyházi költészet egyik megújítója. Több kéziratban maradt fenn tőle egyházi énekgyűjtemény, amelyben különböző műfajú tételeket (kanció, „melódia”, „kincs”) találunk. A gyűjteményekben a műfaj mellett az egyházi ünnep is meg van jelölve. Gergely az egyházi év szinte minden fontos ünnepére szerzett egy vagy több kanciót vagy kincset. Az itt bemutatott ének a melódia műfajába tartozik. Az Egyházat mint a megszületett Megváltó menyasszonyát mutatja be. A menyasszony megjelenése a pap ruházatának bibliai leírására (Ex 28,6–14) emlékeztet; ugyanezt idézi fel, más kompozícióban, az örmény Szent Áldozat főpapi éneke is. Az örmény cím örmény kiejtése: Acskön dzov i dzov.